

Εκκλησία και Άνθρωπος

/ Γνώμες

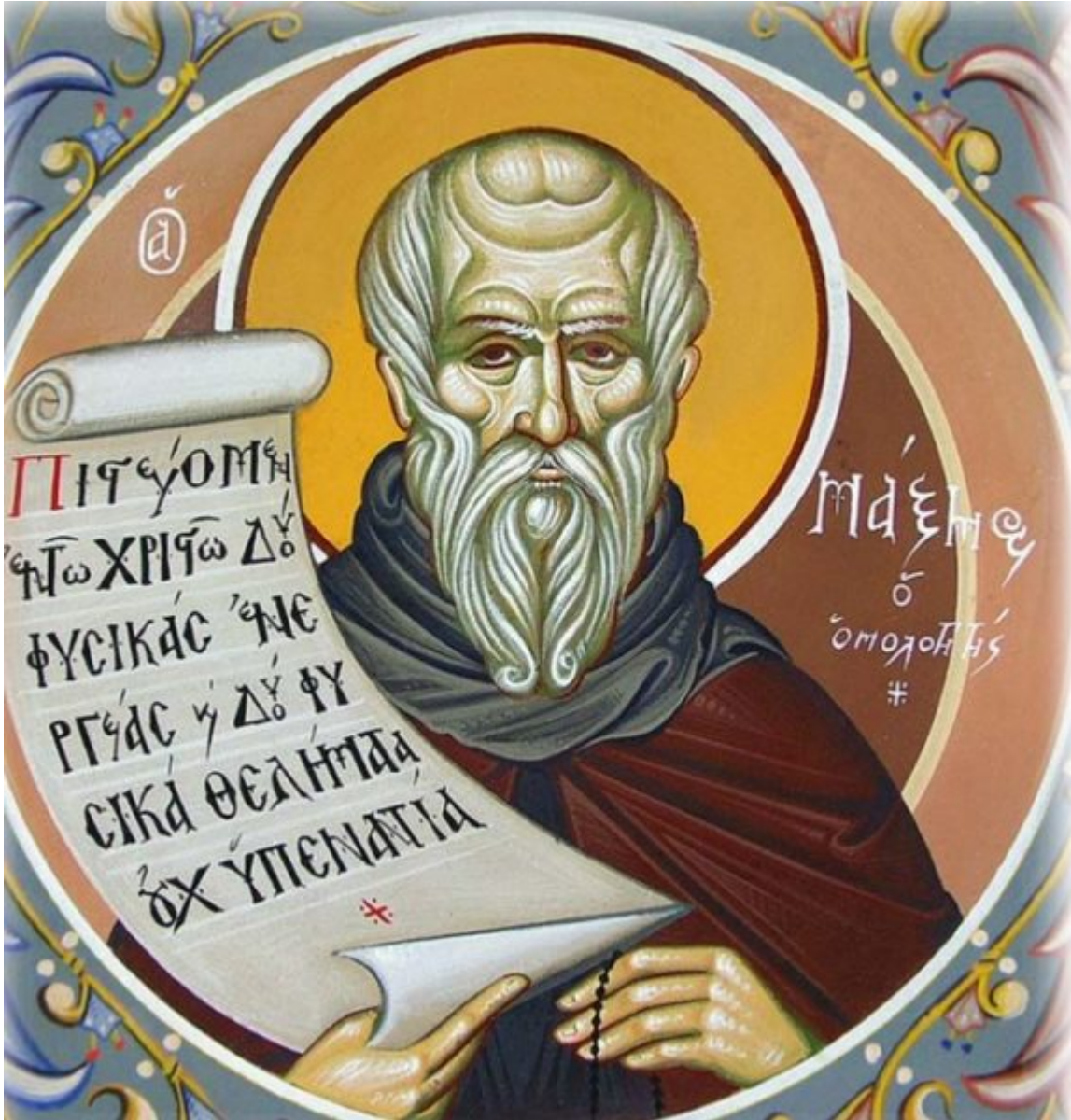
Γράφει η Χριστίνα Ν. Μπορομπόκα, Μάστερ Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, Φιλόλογος

α) Η Εκκλησία ως «είκόνα τοῦ ἀνθρώπου»

Ο άγιος Μάξιμος παρουσιάζει και ερμηνεύει με ποιό τρόπο η Εκκλησία είναι εικόνα του Θεού αλλά και του κόσμου, ορατού και άορατου. Στη συνέχεια της μελέτης θα ασχοληθούμε και με άλλους συμβολικούς εικόνισμούς τους οποίους επισημαίνει ο ιερός συγγραφέας και οι οποίοι αποτελούν μία ανθρωπολογική ερμηνεία της Εκκλησίας.[1] Συγκεκριμένα θα αναφερθούμε με ποιό τρόπο η Εκκλησία είναι

«εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου», πῶς ἡ Ἀγία Γραφή ὀνομάζεται «ἄνθρωπος» ἀλλά καὶ με ποιό τρόπο ὁ κόσμος ὀνομάζεται «ἄνθρωπος» καὶ ὁ ἄνθρωπος «κόσμος».

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτη ἐξεικόνιση, ὁ αγ. [Μάξιμος ὁ Ομολογητής](#) τονίζει στὴ «Μυσταγωγία» του ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου», ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι «εἰκόνα τῆς Ἐκκλησίας».

Ὁ αγ. Μάξιμος ἔδειξε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, στὴ συνέχεια με ἀναγωγικό τρόπο θα δείξει ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι καὶ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου.[2]Εἰδικότερα ἐπισημαίνει ὅτι, κατὰ τὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο ἡ Ἐκκλησία εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἄνθρωπος, σύμφωνα με τὴ βιβλικὴ διήγηση εἶναι «κατ' εἰκόνα» καὶ «ὁμοίωσιν» τοῦ Θεοῦ,[3] ἀναπόδραστα ὑπάρχει καὶ σχέση μεταξύ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἔτσι ὥστε καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ εἶναι εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου: «ὡς εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ὑπάρχουσαν τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν γενομένου ἀνθρώπου».[4] Ὁ ἱερός συγγραφέας ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἐκκλησία

είναι σαν ένας άνθρωπος που ως ψυχή έχει το ιερό βήμα, ως νού το θείο θυσιαστήριο και ως σώμα το ναό: «Και πάλιν κατ' ἄλλον τρόπον θεωρίας ἄνθρωπόν εἶναι τήν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαν ἔλεγε, ψυχὴν μὲν ἔχουσιν τό ἱερατεῖόν και νοῦν τό θεῖόν θυσιαστήριόν και σῶμα τόν ναόν».[5]

Χαρακτηριστική είναι σε αυτό το σημείο η τριμερής διάκριση του ανθρώπου, η οποία αν και έχει τη βάση της σε βιβλικές μαρτυρίες,[6] εν τούτοις, αν δεν τεθούν οι σωστές προϋποθέσεις, πραγματικά ελλοχεύει ο κίνδυνος να θεωρήσουμε τον άνθρωπο αποτελούμενο από τρία συστατικά, δηλαδή σώμα, ψυχή και πνεύμα ή νού, γεγονός το οποίο αναπτύσσει ως γνωστό η αρχαία ελληνική φιλοσοφία.[7] Όμως η ίδια η Αγία Γραφή[8] αλλά και οι Πατέρες[9] μας πληροφορούν για τη δημιουργία του ανθρώπου, αποτελούμενου από σώμα και ψυχή.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, θα πρέπει η τριμερής αυτή διάκριση του ανθρώπου να ενταχθεί στο σωστό πλαίσιο και να τονιστεί, όπως σχολιάζει και ο καθηγητής Νικόλαος Ξεξάκης, ότι «Μερικές φορές οἱ Πατέρες δέχονται ὄχι ἓνα τριμερές, ἀλλὰ ἓνα διμερές σχῆμα, περιγράφοντας τον ἄνθρωπον ἁπλῶς σαν μια ἐνότητα σώματος και ψυχῆς· σε αὐτή τήν περίπτωση θεωροῦν τό πνεῦμα ἢ τον οὐ ὡς την ὑψηλότερη ὄψη τῆς ψυχῆς».[10]ή όπως διευκρινίζει και ο Μέγας Βασίλειος: «φυσική τις και οὐκ ἐπείσακτος τοῦ λογιστικοῦ τῆς ψυχῆς».[11]

Λαμβάνοντας επομένως υπόψη την παραπάνω επισήμανση, καταλήγουμε στο σχήμα ψυχή, νούς και σώμα όσον αφορά τον άνθρωπο και ιερό βήμα, θείο θυσιαστήριο και ναό αναφορικά με την Εκκλησία.[12]

Οι τριάδες αυτές αποτελούν στη συνέχεια αντικείμενο μελέτης για τον ιερό πατέρα, καθώς πρόκειται για αναβαθμούς, με άλλα λόγια στάδια πνευματικής τελειώσεως του ανθρώπου. Με βάση την τριμερή διάκριση της Εκκλησίας, η σκέψη του αγίου εμφανίζεται να κινείται σε δύο επίπεδα, από το γενικό στο ειδικό.

Ξεκινώντας από το γενικό επίπεδο, αναφέρει πως ο άνθρωπος έχοντας το ναό ως σώμα προβάλλει την «ἡθική φιλοσοφία», δηλαδή την «πρακτική φιλοσοφία». Στη συνέχεια θεωρώντας το ιερό βήμα ως ψυχή αναπτύσσει τη «φυσική θεωρία», για να καταλήξει πως με το ιερό θυσιαστήριο ως νού ο άνθρωπος φανερώνει τη «μυστική θεολογία».

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι για να μπορέσει ο άνθρωπος να φτάσει στον τελευταίο αναβαθμό, θα πρέπει να διέλθει από τους δύο προηγούμενους, καθώς αυτοί συμπλέκονται μεταξύ τους σε μία ενιαία πορεία, με τελικό προορισμό την ένωση με τον Θεό. Ο ιερός Μάξιμος σε αυτό το σημείο φαίνεται να εξαρτάται από τον Ευάγριο Πόντικό, ο οποίος μίλησε επίσης για στάδια πνευματικής

τελειώσεως.[13]Στη συνέχεια, της «Μυσταγωγίας» η σκέψη του αγίου κινείται σε ένα πιο ειδικό επίπεδο, στο οποίο, εξηγεί πιο αναλυτικά το ρόλο καθενός από τους τρεις αναβαθμούς που ανέφερε προηγουμένως. Αυτό του επιτρέπει να χαρακτηρίσει τον άνθρωπο ως «μυστική εκκλησία».[14]αρχίζοντας την ανάλυση από τον κατώτερο αναβαθμό προς τον ανώτερο.

Ξεκινώντας από τον πρώτο αναβαθμό, ο ιερός πατήρ επισημαίνει πως ο άνθρωπος έχοντας ως ναό το σώμα, αρχίζει την πνευματική του τελείωση με την καλλιέργεια και τήρηση των θείων εντολών, ώστε να είναι σύμφωνος προς την «ήθική» ή με άλλα λόγια «πρακτική φιλοσοφία»: «ὥς διὰ ναοῦ μέν τοῦ σώματος τό πρακτικόν τῆς ψυχῆς ταῖς τῶν ἐντολῶν ἐνεργείαις κατὰ τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίας ἐναρέτωςφαιδρύνοντα».[15]

Κατόπιν, έχοντας την ψυχή ως ιερό βήμα, ο άνθρωπος φτάνει στο επίπεδο του δεύτερου αναβαθμού, ο οποίος είναι αυτός της «φυσικής θεωρίας». Μέσω αυτής, και ενώ προηγουμένως έχει εξαγνιστεί το σώμα, ο άνθρωπος μπορεί να προσφέρει στον Θεό τους καρπούς των κόπων του: «ὥς δι' ἱερατείου δέ τῆς ψυχῆς τούς κατ' αἴσθησιν λόγους καθαρῶς ἐν πνεύματι τῆς ὕλης περιτμηθέντας κατὰ τὴν φυσικὴν θεωρίαν διὰ λόγου τῷ Θεῷ προσκομίζοντα».[16]Τέλικά, ο άνθρωπος φτάνει στον τρίτο αναβαθμό, της «μυστικής θεολογίας», έχοντας το νού ως θυσιαστήριο, επιτυγχάνοντας την πολυπόθητη ένωση του με τον Θεό: «καὶ ὥς διὰ θυσιαστηρίου τοῦ νοός τὴν ἐν ἀδύτοις πολυύμνητον τῆς ἀφανοῦς καὶ ἀγνώστου μεγαλοφωνίας σιγὴν τῆς θεότητος δι' ἄλλης λάλου τε καὶ πολυφθόγγου σιγῆς προσκαλούμενόν καί, ὥς ἐφικτόν ἀνθρώπῳ. Κατὰ μυστικὴν θεολογίαν αὐτῇ συγγινόμενόν καὶ τοιοῦτον γινόμενόν, οἷόν εἰκός εἶναι δεῖ τόν ἐπιδημίας ἀξιωθέντα Θεοῦ καὶ ταῖς αὐτοῦ παμφαέσιν αἴγλαις ἐν σημανθέντα».[17]

Όμως ο αγ. Μάξιμος μιλώντας για αυτον τον αναβαθμό δεν αναφέρεται τόσο συγκεκριμένα όσο για τους προηγούμενους δύο. Η περιγραφή την οποία κάνει είναι πιο γενική, καθώς το μόνο που τονίζει είναι πως πρόκειται για μία «ἀφανοῦς καὶ ἀγνώστου μεγαλοφωνίας σιγὴν τῆς θεότητος».[18] όταν την ίδια στιγμή η ανθρώπινη σιγή χαρακτηρίζεται ως «λάλου τε καὶ πολυφθόγγου σιγῆς»[19] και η οποία προσκαλείται από τον Θεό για να ενωθεί μαζί Του.

Παραπομπές:

[1] Χ. Γ. Σωτηροπούλου, Ἑρμηνευτικὴ προσέγγισις τῆς Μυσταγωγίας τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογήτοῦ, Αθήνα 1993, σελ. 169.

[2]Μυσταγ. , σελ. 162, στ. 1-22.

[3]Γεν. 1, 26. -Ν. Α. Ματσούκα, Δογματική καί Συμβολική Θεολογία, Θεσσαλονίκη 1992,τ. 2, σελ. 192-199.

[4]Μυσταγ. , σελ. 162, στ. 6-8.

[5]Μυσταγ. , σελ. 162, στ. 4-6.

[6]Ματθ. 22, 37. – Λουκ. 10, 27. – Α΄ Θεσ. 5, 23. -Εβρ. 4, 12.

[7]Πρόκειται για την τριμερή διάκριση του ανθρώπου, αποτελούμενου από το λογιστικό, το θυμοειδές και το επιθυμητικό.

[8]Γεν. 1, 26-30΄ 2, 7-8΄ 21-23. Σοφ. Σολ. 2, 23΄ Σοφ. Σειρ. 17, 1΄ Ιωβ. 10, 9΄ Ματθ. 16, 26΄ 19, 4-5΄ Α΄ Κορ. 11, 9 και 15, 45-17΄ Κολ. 3, 10΄ Α΄ Τιμ. 2, 13.

[9]Μαξ. Όμολογήτοϋ, Πρός Θαλάσσιόν περί διαφόρων άπόρων, PG 90, 244.- Μ. Βασιλείου, Είς τούς Ψαλμούς 32, 6, PG29, 337D. Του ιδίου, Έρμηνεία είς τόν προφήτην Ήσαΐαν 1, 13, PG 30,140A. Του ιδίου, Άσκητικάί διατάξεις 2, 3, PG 31, 1352AB. -Γρ. Θεολόγου, Είς τό άγιόν Πάσχα 65, 7, PG 36, 632A.- Γρ. Νύσσης, Περί τής τοϋ ανθρώπου κατασκευής 4, PG 44, 136B. Του ιδίου, Είς τά τής Γραφής ρήματα «Ποιήσωμεν άνθρωπόν κατ΄ είκόνα ήμετέραν καί όμοίωσινα», PG 44, 268D. – Ίω. Χρυσοστόμου, Όμιλία είς τήν Γένεσιν 14, 5, PG 53, 117. Του ιδίου, Ύπόμνημα είς τόν άγιόν Ματθαϊόν τόν εύαγγελιστήν 15, 1, PG 57, 223.

[10]Ν. Γ. Ξεξάκη, Όρθόδοξος Δογματική: Ή περί δημιουργίας διδασκαλία, τ. 3, Αθήνα 1197, σελ. 143, υποσ. 91. – Βλ. Μ. Βασιλείου, Άσκητικάί διατάξεις 19, PG 31, 1389A. -Γρ. Νύσσης, Περί τής τοϋ ανθρώπου κατασκευής 12, PG 44, 156D. Του ιδίου, Είς τούς Μακαρισμούς 3, PG 44, 1228B. – V. Lossky, (μετάφρ. Στ. Κ. Πλευράκη), Ή μυστική θεολογία τής Άνατολικής Έκκλησίας, Θεσσαλονίκη 51991, σελ. 238. – Π. Κ. Χρήστου, Τό μυστήριο τοϋ ανθρώπου, Θεσσαλονίκη 1983, σελ. 15.

[11]Μ. Βασιλείου, Άσκητικάί διατάξεις 2, 1, PG 31, 1340A.

[12]Μυσταγ. , σ. 162, 4-6. -Δ. Στανιλοάε, Μυσταγωγία τοϋ άγίου Μαξίμου τοϋ Όμολογήτοϋ, Αθήνα 1973, σελ. 126-127, υποσ. 21. -Ν. Α. Ματσούκα, Κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία κατά τόν Μάξιμο Όμολογήτή, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 225-226. – G. Dragas, TheChurchinSt. Maximus' Mystagogy, (1985), σελ. 395. -L. Thunberg, ManandtheCosmos: ThevisionofSt. MaximustheConfessor, NewYork 1985, σελ. 122. -Χ. Γ. Σωτηροπούλου, Έρμηνευτική προσέγγις τής Μυσταγωγίας τοϋ άγίου Μαξίμου τοϋ Όμολογήτοϋ, (1999), σελ. 169. -Χ. Κρικώνη, Έξεικόνις τής Έκκλησίας κατά τον άγιο Μάξιμο Όμολογήτήν, Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 139.

[13]«Τάς ἀρετάς μετερχόμεθα διά τούς λόγους τῶν γεγονότων, καί τοῦτους διά τόν οὐσιώσαντα Κύριόν, οὗτος δέ ἐν τῇ καταστάσει τῆς προσευχῆς ἀναφαίνεσθαι εἶωθε», Εὐαγρ. Πόντικου, Λόγος περί Προσευχῆς 51, PG 79, 1177C. -«Οὐκ ἄν ὅτε μή ἐγχρόνιζῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι τῶν πραγμάτων, ἥδη καί προσευχῆς κατείληφε τόπόν· δύναται γάρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμάτων, καί ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολεσχεῖν, ἅπερ, καί εἰ ψιλά ῥήματά εἰσιν, ἀλλ’ ὡς πραγμάτων ὄντα θεωρήματα, τυποῦσι τόν νοῦν, καί μακράν ἀπάγουσιν ἀπό Θεοῦ». Του ιδίου, Λόγος περί Προσευχῆς 56, PG 79, 1177C-1180A. - «Κἂν ὑπέρ τήν θεωρίαν τῆς σωματικῆς φύσεως ὁ νοῦς γένηται, οὕπω τέλεόν τον τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο· δύναται γάρ ἐν τῇ τῶν νοητῶν εἶναι γνώσει, καί ποικίλλεσθαι πρός αὐτήν», Του ιδίου, Λόγος περί Προσευχῆς 57, PG 79, 1180A.

[14]«Τάς ἀρετάς μετερχόμεθα διά τούς λόγους τῶν γεγονότων, καί του- τους διά τόν οὐσιώσαντα Κύριόν, οὗτος δέ ἐν τῇ καταστάσει τῆς προ- σευχῆς ἀναφαίνεσθαι εἶωθε», Εὐαγρ. Πόντικου, Λόγος περί Προσευχῆς 51, PG 79, 1177C. -«Οὐκ ἄν ὅτε μή ἐγχρόνιζῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι τῶν πραγμάτων, ἥδη καί προσευχῆς κατείληφε τόπόν· δύναται γάρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμάτων, καί ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολεσχεῖν, ἅπερ, καί εἰ ψιλά ῥήματά εἰσιν, ἀλλ’ ὡς πραγμάτων ὄντα θε- ωρήματα, τυποῦσι τόν νοῦν, καί μακράν ἀπάγουσιν ἀπό Θεοῦ», Του ιδίου, Λόγος περί Προσευχῆς 56, PG 79, 1177C-1180A. -«Κἂν ὑπέρ τήν θεωρίαν τῆς σωματικῆς φύσεως ὁ νοῦς γένηται, οὕπω τέλεόν τον τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο· δύναται γάρ ἐν τῇ τῶν νοητῶν εἶναι γνώσει, καί ποι- κίλλεσθαι πρός αὐτήν», Του ιδίου, Λόγος περί Προσευχῆς 57, PG 79, 1180A.

[15]Μυσταγ. , σελ. 162, 12-14. -Δ. Στανιλοάε, Μυσταγωγία τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογήτοῦ, Αθήνα 1973, σελ. 128, υποσ. 23. -Ν. Α. Ματσούκα, Κόσμος, ἄνθρωπος, κοινωνία κατά τόν Μάξιμο Ὁμολογήτή, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 226. -G. Dragas, The Church in St. Maximus’ Mystagogy, (1985), σελ. 395. -Χ. Γ. Σωτηροπούλου, Ἑρμηνευτική προσέγγις τῆς Μυσταγωγίας τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογήτοῦ, (1999), σελ. 170. -Χρ. Κρικῶνη, Ἐξεικόνισεις τῆς Ἐκκλησίας κατά τον ἅγιο Μάξιμο Ὁμολογήτήν, Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 138. -Β. Μπετσάκου, Στάσις ἀεικίνητος, Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 173-174.

[16]Μυσταγ. , σελ. 162, 14-16.

[17]Μυσταγ. , σελ. 162, 17-22. -Δ. Στανιλοάε, Μυσταγωγία τοῦ ἁγίου Μαξίμου τοῦ Ὁμολογήτοῦ, Αθήνα 1973, σελ. 128, υποσ. 23. -Ν. Α. Ματσούκα, Κόσμος, ἄνθρωπος, κοινωνία κατά τόν Μάξιμο Ὁμολογήτή, Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 226. -G. Dragas, The Church in St. Maximus’ Mystagogy, (1985), σελ. 395. -Χ. Γ. Σωτηροπούλου, Ἑρμηνευτική προσέγγις τῆς Μυσταγωγίας τοῦ ἁγίου Μαξίμου

τοῦ Ὁμολογήτοῦ, σελ. 170. -Χ. Κρικῶνη, Ἐξεικόνισεις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τον ἅγιον Μάξιμον Ὁμολογήτην, (1999), σελ. 138. -Β. Μπετσάκου, Στάσις ἀεικίνητος, Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 174.

[18]Μυσταγ. , σελ. 162, 18.

[19]Μυσταγ. , σελ. 162, 19.

Πηγή: pemptousia.gr